



**МВС УКРАЇНИ**  
**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**ПОСІБНИК**

для підвищення кваліфікації працівників органів та підрозділів  
Національної поліції України

Харків  
ХНУВС  
2019

УДК 351.741(477)(075.8)

Н15

**РЕЦЕНЗЕНТИ:**

**СОКУРЕНКО Валерій Васильович**, начальник ГУНП в Харківській області, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

**МУЗИЧУК Олександр Миколайович**, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

*Рекомендовано до друку Вченою радою  
Харківського національного університету внутрішніх справ  
26.11.2019 р., протокол № 12*

Посібник для підвищення кваліфікації працівників органів та підрозділів  
Національної поліції України / О.І. Безпалова, К.Л. Бугайчук, А.В.  
Войціховський та ін. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС. 2019.  
132 с.

Н15

УДК 351.741(477)(075.8)

## **Колектив авторів:**

**Безпалова Ольга Ігорівна**, завідувач кафедри завідувач кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України (Розділи VI, VIII)

**Бугайчук Костянтин Леонідович**, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, кандидат юридичних наук, доцент (Розділи VI, VII)

**Войціховський Андрій Васильович**, професор кафедри конституційного і міжнародного права, кандидат юридичних наук, доцент (Розділ I)

**Гудзь Тетяна Іванівна**, професор кафедри конституційного і міжнародного права, кандидат юридичних наук, доцент (Розділ I)

**Носов Віталій Вікторович**, професор кафедри інформаційних технологій та кібербезпеки, кандидат технічних наук, доцент (Розділи IX, X)

**Харченко Світлана В'ячеславівна**, професор кафедри педагогіки та психології, кандидат психологічних наук, доцент (Розділи IV, V)

**Панова Оксана Олександрівна**, доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, доктор юридичних наук, доцент (Розділ VI)

**Онищенко Юрій Миколайович**, доцент кафедри інформаційних технологій та кібербезпеки, кандидат наук з державного управління, доцент (Розділи IX, X)

**Селюков Вадим Сергійович**, доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування, кандидат юридичних наук (Розділ VIII)

**Коломієць Світлана Ігорівна**, начальник відділу організації кінологічної діяльності НПУ (Розділ VIII)

**Варунц Лариса Дмитрівна**, доцент кафедри конституційного і міжнародного права, кандидат юридичних наук (Розділ III)

**Логвиненко Євгенія Сергіївна**, доцент кафедри конституційного і міжнародного права, кандидат юридичних наук (Розділ III)

**Філіпська Наталія Олександрівна**, старший викладач кафедри конституційного і міжнародного права, кандидат юридичних наук (розділ II).

# ЗМІСТ

|                                                                                                                                    |           |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>I. ПРАВА ЛЮДИНИ. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА. КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ .....</b>                                                                | <b>7</b>  |
| 1.1. Права людини. Міжнародні стандарти у сфері прав людини .....                                                                  | 7         |
| 1.2. Свобода від катувань.....                                                                                                     | 9         |
| 1.3. Право на приватність. Свобода та особиста недоторканність.....                                                                | 12        |
| <b>II. ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА НЕДИСКРИМІНАЦІЯ В РОБОТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ .....</b>                                                            | <b>20</b> |
| 2.1. Поняття, сутність та еволюція категорії «толерантність» .....                                                                 | 20        |
| 2.2. Форми та прояви толерантності у сучасному світі .....                                                                         | 20        |
| 2.3. Расизм, шовінізм, ксенофобія як прояви нетерпимості .....                                                                     | 21        |
| 2.4. Роль працівника поліції у недопущенні будь-яких проявів нетерпимості на ґрунті несхожості.....                                | 23        |
| 2.5. Поняття та види дискримінації. Запобігання та протидія дискримінації в Україні..                                              | 24        |
| <b>III. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА.....</b>                                                                                                  | <b>30</b> |
| 3.1. Поняття та завдання професійної етики.....                                                                                    | 30        |
| 3.2. Професійна етика поліцейського. Вираження основних принципів і стандартів професійної етики у правоохоронній діяльності ..... | 31        |
| 3.3. Морально-професійна деформація в поліції: причини та шляхи попередження ...                                                   | 38        |
| <b>IV. ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАЦІЯ ТА ЕТИЧНЕ СПІЛКУВАННЯ.....</b>                                                                        | <b>40</b> |
| 4.1. Поняття ділового спілкування.....                                                                                             | 40        |
| 4.2. Характеристика засобів і комунікації.....                                                                                     | 43        |
| 4.3. Конфлікт та маніпуляція .....                                                                                                 | 49        |
| 4.4. Етичне спілкування поліцейського .....                                                                                        | 52        |
| <b>V. СТРЕС. СТРЕСОСТІЙКІСТЬ .....</b>                                                                                             | <b>55</b> |
| 5.1. Поняття стресу. Види та ознаки стресу .....                                                                                   | 55        |
| 5.2. Посттравматичний синдром .....                                                                                                | 58        |
| 5.3. Основні методи профілактики стресових розладів .....                                                                          | 59        |
| <b>VI. ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ТА СУСПІЛЬСТВА.....</b>                                                                                   | <b>64</b> |
| 6.1. Community policing як партнерство між поліцією та громадою.....                                                               | 64        |
| 6.2. Обґрунтування необхідності застосування моделі Community policing.....                                                        | 65        |

# I. ПРАВА ЛЮДИНИ. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА. КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ

## 1.1. Права людини. Міжнародні стандарти у сфері прав людини



**Права людини** – це міри можливої поведінки особи у суспільних відносинах, визнані суспільством і гарантовані державою.

Права та свободи індивіда – це умови його нормальної життєдіяльності, певний каталог благ і можливостей, якими він може вільно користуватися. В них виражена та міра свободи, яка дозволяє поєднувати її зі свободою інших людей. У цих формально закріплених межах здійснюється самовизначення індивіда, встановлюються умови реального користування соціальними благами в різних сферах особистого, політичного, економічного, соціального та культурного життя.

### Види прав людини:

**Особисті (громадянські) права** становлять основу правового статусу і являють собою ті фундаментальні міри можливої поведінки особи, які спрямовані на збереження її існування як людської істоти й неповторної особистості. До них належать права, викладені у перших вісімнадцяти статтях Загальної декларації прав людини (1948 р.). З цієї групи виділяються «права на фізичну цілісність» – право на життя, свободу та безпеку людини, – що мають на меті захист від фізичного насильства над людиною, тортур та жорстокого ставлення уряду, безпідставного арешту, позбавлення свободи чи вигнання, рабства, втручання в особисте життя, обмеження свободи пересування та захист права на власність, свободи думки, совісті та релігії.

Особисті права є невід’ємними, природними правами людини, тобто кожного, і не пов’язані безпосередньо з належністю до громадянства країни. Крім того, вони включають право на охорону гідності особи, що покладає відповідні обов’язки на державу та інших громадян і передбачає певну етику й законність поведінки державних службовців, їх уважне, чуйне ставлення до людей, що відповідає правовим приписам, а також вимоги до членів суспільства не порушувати права і свободи інших.

**Політичні права** характеризують особу як повноцінного учасника політичного життя; усі вони пов’язані з можливістю участі в управлінні державними та суспільними справами. Вони включають свободу зборів й асоціацій, право брати участь в управлінні своєю державою, право обирати і бути обраним на чесних періодичних виборах, що проводяться шляхом

таємного голосування, а також право звертатися з індивідуальними і колективними зверненнями до органів державної влади і місцевого самоврядування.

Політичні права здебільшого, визнаються за громадянами, тобто володіння ними пов'язується з належністю до громадянства конкретної держави, досягненням визначеного віку і наявністю правосуб'єктності. В Україні політичними правами наділяються громадяни України, які досягли 18 років і є дієздатними.

**Соціально-економічні права** стосуються підтримки і нормативного закріплення соціально-економічних умов життя індивіда, визначають положення людини у сфері праці й побуту, зайнятості, добробуту, соціальної захищеності. Їх обсяг і ступінь реалізованості багато у чому залежать від стану економіки і ресурсів. До них відносять право на відпочинок, право на страйк, право на достатній життєвий рівень, право на соціальний захист та ін.

Перелік економічних прав і свобод є досить незначним порівняно з іншими правами, проте ці конституційні можливості поведінки особи отримали комплексний розвиток у чинному цивільному та господарському законодавстві України. Щодо соціальних прав, то вважається, що їх реалізація сприяє формуванню соціальної держави, стабілізує суспільне життя.

**Культурні права** – це фундаментальні можливості особи у сфері культури та її духовного розвитку. До них відносять право вільно брати участь у культурному житті суспільства, науковому прогресі, користування його благами, право на захист моральних і матеріальних інтересів автора будь-якої наукової, літературної чи художньої продукції.

У ХХІ ст. культурні права набули виняткового значення для всіх країн світу й стали невід'ємною складовою конституційно-правового статусу людини. Саме ця група прав впливає на рівень духовного розвитку особи та забезпечує необхідні умови для створення і використання духовних надбань людства.

10 грудня 1948 р. Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято Загальну декларацію прав людини, яка у сукупності із Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (1966 р.), Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.) та двома Факультативними протоколами до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.) отримала назву Міжнародний білль про права людини (Міжнародна хартія прав людини).



### Групи міжнародних документів в сфері прав людини:

1. Конвенції, що стосуються певних категорій людей, які потребують захисту: Конвенція про статус біженців (1951 р.); Конвенція про права дитини (1989 р.); Конвенція про права корінних народів (1989 р.) та ін.

2. Конвенції, що закріплюють певні права більш детально: Конвенція проти катувань (1984 р.); Конвенція про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього (1948 р.); Конвенція про застосування принципів права на організацію і на ведення колективних переговорів (1949 р.) та ін.

3. Конвенції, прийняті з метою усунення певної форми дискримінації: Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965 р.); Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960 р.); Конвенція щодо дискримінації в галузі праці і занять (1958 р.).

Особливим міжнародним договором, що встановлює унікальний механізм захисту прав людини на європейському континенті, є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, укладена у 1950 році на основі якої створено та функціонує Європейський суд з прав людини.



Отже, **міжнародні стандарти прав людини** – це закріплені у міжнародних актах і документах, текстуально уніфіковані й функціонально універсальні принципи та норми, які за посередництвом вельми абстрактних, здебільшого оціночних понять фіксують мінімально необхідний або бажаний зміст і/чи обсяг прав людини, зумовлювані досягнутим рівнем соціального розвитку та його динамікою, а також встановлюють позитивні обов'язки держав щодо їх забезпечення, охорони й захисту та передбачають за їх порушення санкції політико-юридичного чи політичного характеру.

## 1.2 Свобода від катувань



### Основоположні акти щодо заборони катувань

- 1) Загальна Декларація прав людини (1948 р.);
- 2) Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.);
- 3) Токійська декларація «Основні лікарські принципи, відносно катувань та інших видів жорстокого, негуманного або принизливого поводження або покарання при затриманні та ув'язненні» (1975 р.);

4) Декларація про захист всіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження чи покарання (1975 р.);

5) Конвенція ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1984р.);

6) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.).

Конвенція з прав людини і основоположних свобод (ст. 3 «Заборона катування») встановлює, що «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню». Така сама норма міститься і в Загальній декларації прав людини 1948 р. та Конституції України (ч. 2 ст. 28).

Катування та інші жорстокі види поводження і покарання, що принижують гідність особи, розглядаються міжнародним товариством як грубі порушення прав людини, оскільки саме гідність дозволяє людині залишатися особистістю.

Фундаментальною важливістю ст. 3 Європейської конвенції є той факт, що вона являє собою абсолютну заборону, тобто вона не підлягає жодним виняткам.

Стаття 3 накладає на державу і деякі позитивні зобов'язання, вони, наприклад, вимагають від держави вжиття заходів проти осіб, відповідальних за застосування катування, а також навчання представників поліції й військових структур проводити свої заходи в рамках закону.



**Водночас, не будь-яке погане поводження може вважатися катуванням.** Для того, щоб будь-які дії, які заподіюють страждання або біль вважалися тортурами, вони повинні:

- 1) бути вчинені умисно;
- 2) викликати сильний біль або фізичні чи психологічні страждання;
- 3) мати на меті:
  - отримання інформації або свідчення від людини чи від третьої особи, покарання за вчинене або припустимо вчинене діяння або діяння, що вчинено третьою особою, залякування або чинення тиску, в т.ч. на третю особу;
  - або з будь-якої іншої причини, що ґрунтується на дискримінації, якою б вона не була (тобто застосування тортур або катувань, тому що людина

належить до етнічної, релігійної, політичної, соціальної групи, що переслідується);

– бути скоєні представником публічної влади (держави) або іншої особи, що діє в офіційній якості або повинні бути ними спровокованими чи відбуватися з їх відома або мовчазної згоди.



#### **Основні поняття:**

**Катування:** нелюдське поводження, метою якого є одержання інформації чи зізнання або ж здійснити покарання.

**Нелюдське поводження або покарання:** таке поводження, яке навмисно спричинює тяжке розумове чи фізичне страждання, що за даних обставин є невинуватим.

**Таке, що принижує гідність, поводження або покарання:** поводження, яке грубо принижує особу перед іншими або примушує її діяти всупереч власній волі чи власним переконанням.



**Види катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання:**

1) Примусове годування (можливе лише за терапевтичної необхідності, підтвердженої медичним висновком, для врятування життя).

2) Тримання з зав'язаними очима (однак, зав'язування очей може бути тимчасовим засобом запобігти втечі або зашкодити собі чи іншим особам. Цей засіб може бути використаний лише у крайньому випадку, зважаючи на поведінку затримуваного під час затримання. Зав'язування очей може здійснюватися з метою виключити впізнання їх затриманою особою).

3) «Палестинське підвішування» (руки, закуті у кайданки, піднімають за спиною).

4) Використання електрошокера.

5) Згвалтування чи загроза його вчинення.

6) Процедура затримання, однак при цьому повинно бути враховано:  
а) характер та перебіг дій по затриманню; б) співвідношення кількості поліцейських та затримуваних осіб з урахуванням фізичної форми і поліцейських, і затриманих; в) поведінку затримуваної особи; г) підстави для затримання.

7) Використання кайданок в окремих випадках. Для визначення факту порушення даної статті повинно бути враховано чи є підстави вважати, що особа чинитиме опір арешту, що особа втече, завдасть ушкоджень собі чи шкоди іншим, знищить докази, а також особистість особи).

8) Медичне втручання з метою отримання доказів.

9) Ненадання належних умов тримання під вартою.

10) Позбавлення тих чи інших життєво важливих умов людського буття (їжі, води, повітря, сну, відпочинку, задоволення життєвих потреб).

11) Ненадання або неналежне надання медичної допомоги.

12) Примусові пози.

13) Застосування звукових та світлових сигналів з невиправданою тривалістю та інтенсивністю.



**Для того, щоб було визнано факт застосування тортур, їх жертва повинна довести дві речі:**

- сильні страждання (нанесення шкоди здоров'ю/сліди тортур);
- перебування в руках державних органів або їх співробітників.



**Жертва не повинна:**

- доводити причинно-наслідковий зв'язок між погіршенням стану свого здоров'я/видимими слідами застосування тортур та фактом застосування тортур;
- доводити намір передбачуваного агресора;
- називати конкретні імена людей, які її кували.

Для того, щоб не бути визнаною винною у застосуванні тортур, влада повинна довести суду, що погіршення стану здоров'я жертви не пов'язане з тим поводженням, якого вона зазнала, перебуваючи в руках даного органу.

Без таких доказів факт тортур вважається визнаним, тобто в такому випадку діє презумпція винуватості держави.

### **1.3. Право на приватність. Свобода та особиста недоторканність**



**Право на приватність** (право на повагу особистого і сімейного життя) – право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб.



З сучасної точки зору можна виділити **чотири аспекти приватності**:

- інформаційна приватність - встановлення правил збору та обігу персональних даних (інформація кредитних або медичних установ);
- тілесна приватність, що стосується захисту від втручань стосовно фізичного стану людей, наприклад, тестування щодо вживання наркотиків та обстеження порожнин;
- комунікаційна приватність, тобто безпека та приватність поштових відправлень, телефонних розмов, електронних повідомлень та інших видів комунікацій;
- територіальна приватність, що стосується встановлення обмежень на втручання в домашнє та інше навколишнє середовище, наприклад, робоче місце чи громадське оточення.

Недоторканість приватного життя вперше отримала правову регламентацію на міжнародному рівні у Загальній декларації прав людини 1948 р. Стаття 12 цього документу проголошує: «Ніхто не може піддатися свавільному втручанням в особисте і сімейне життя, свавільним посяганням на недоторканість його житла, таємницю його кореспонденції або його честь і репутацію». І далі: «Кожна людина має право на захист закону від такого втручання чи посягань».

У статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року визначено, що кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції; органи державної *влади не можуть втручатись* у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 30 Конституції України захищає *територіальну приватність* («кожному гарантується недоторканність житла»), стаття 31 – *комунікаційну*

*приватність* («кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції»), стаття 32 – *інформаційну приватність* («ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України», «не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди»), а стаття 28 – деякі аспекти *тілесної приватності* («жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідкам»).



Згідно з позицією Європейського суду з прав людини **особисте (приватне) життя** – це містка категорія, якій неможливо дати вичерпного визначення. Очевидно, що ця категорія ширше, ніж право на особисте життя, і вона стосується таких сфер, всередині яких кожна людина вільна розвивати це поняття й наповнювати його певним змістом.



**До сфери, що підлягає захисту, були віднесені наступні випадки:**

- зберігання у приватній квартирі, що межує з рестораном, алкогольних напоїв для власного споживання (Європейська комісія з прав людини, 8307/78 від 11 липня 1980 р.);
- розпорошування попелу померлих у власному саду (Європейська комісія з прав людини, 8741/79 від 10 березня 1981 р.);
- володіння паспортом для виїзду за кордон (Європейська комісія з прав людини, 10307/83 від 6 березня 1984 р.);
- кочовий спосіб життя (Європейська комісія з прав людини, 9278/81; щодо способу життя меншин рішення Європейського Суду з прав людини – Buckley v. UK від 25 вересня 1996 р.).



**До таких, що не підлягають захисту, були віднесені:**

- захист учасника демонстрації від фотографування поліцією (Європейська комісія з прав людини, 5877/72 від 12 жовтня 1973 р.);
- утримання собак (Європейська комісія з прав людини, 6825/74 від 18 травня 1976 р.);

– вільний вибір лікаря (Європейська комісія з прав людини, 7289/75 від 14 липня 1977 р.).

## **Стаття 29 Конституції України регламентує право кожної людини на свободу та особисту недоторканість**



**Дане право необхідно розуміти як** право особи не бути свавільно позбавленим волі, а також право бути звільненим у певний термін у разі затримання, арешту або позбавлення волі, які відбувалися згідно із законом.

Це право передбачає, що будь-які інші особи, у тому числі службові, і серед них представники суду і правоохоронних органів, зобов'язані не порушувати фізичне право особи знаходитися в певний час у певному місці. Зазначене право не є абсолютним, проте може обмежуватись лише на підставах та в порядку, визначених законом.



**Кожному заарештованому чи затриманому необхідно невідкладно:**

- повідомити про мотиви арешту чи затримання;
- роз'яснити його права;
- надати можливість з моменту затримання захищати себе і користуватися правовою допомогою захисника.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.



**Складові конституційного права на свободу і особисту недоторканість**



**Право на недоторканність житла та іншого володіння** гарантується ст. 30 Конституції України.

Воно означає право на захист володіння людини від незаконних проникнень до них та будь-яких інших посягань. Вхід у житло може

відбуватися тільки за згодою тих дієздатних осіб, які у ньому проживають, крім випадків, установлених законом.

*Під житлом особи* розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, і пристосоване для постійного або тимчасового проживання у ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення.

Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону.

*Під іншими володіннями особи* розуміється транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, які знаходяться у володінні особи.

Недоторканість житла повністю поширюється не тільки на осіб, які мають постійне чи тимчасове житлове приміщення, а й на всіх осіб, де б вони не проживали. Відтак, мають бути забороненими незаконне проникнення до будь-якого приміщення, в якому тимчасово проживають групи людей (казарми і кубрики військовослужбовців, палати в лікарнях, келії в монастирях тощо), незаконне проведення у них огляду чи обшуку.

Як впливає зі ст. 30 Конституції України, проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку допускається, за загальним правилом, лише за вмотивованим рішенням суду.



**Право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, встановлене у ст. 31 Конституції України.**

Воно передбачає заборону для будь-кого без згоди людини, яка направляє або одержує листи, спілкується по телефону, телеграфу, факсу або за допомогою інших засобів поштового, електричного та електронного зв'язку, знайомитися з її листуванням чи іншою кореспонденцією, прослуховувати її телефонної розмови тощо, а також розголошувати їх зміст або сам факт листування, телефонної розмови, відправлення чи одержання грошового переказу, телеграми та іншої кореспонденції.

Згідно зі ст. 31 Конституції України будь-які **винятки із права**, що розглядаються, повинні відповідати таким умовам:

- бути встановлені судом;

- суд може встановлювати їх тільки у випадках, передбачених законом;
- вказані випадки мають бути обумовлені лише метою запобігання злочинів чи з'ясуванню істини під час розслідування кримінальної справи, і є законними тільки тоді, коли в інший спосіб одержати інформацію неможливо.



**Право на захист персональних даних**, що закріплено, насамперед, у ст. 32 Конституції України.

Реалізація цього права передбачає неприпустимість втручання будь-кого в особисте і сімейне життя особи, крім випадків, передбачених Конституцією України. Невід'ємною складовою цього права є право особи на захист її персональних даних, що знаходяться у відповідних базах даних.

Для запровадження реальних механізмів реалізації цього права Верховною Радою України ухвалено Закон України «Про захист персональних даних», який набув чинності 1 січня 2011 року.



#### **Зміст ключових юридичних дефініцій, цього закону:**

- **персональні дані** – це відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована;
- **обробка персональних даних** – будь-яка дія або сукупність дій, таких як збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем;
- **розпорядник персональних даних** – фізична чи юридична особа, якій володільцем персональних даних або законом надано право обробляти ці дані від імені володільця;
- **картотека** – будь-які структуровані персональні дані, доступні за визначеними критеріями, незалежно від того, чи такі дані централізовані, децентралізовані або розділені за функціональними чи географічними принципами;

- **база персональних даних** – іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних;

- **володілець персональних даних** – фізична або юридична особа, яка визначає мету обробки персональних даних, встановлює склад цих даних та процедури їх обробки, якщо інше не визначено законом;

- **згода суб'єкта персональних даних** – добровільне волевиявлення фізичної особи (за умови її поінформованості) щодо надання дозволу на обробку її персональних даних відповідно до сформульованої мети їх обробки, висловлене у письмовій формі або у формі, що дає змогу зробити висновок про надання згоди.

Не є конфіденційною інформацією персональні дані, що стосуються здійснення особою, яка займає посаду, пов'язану з виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування, посадових або службових повноважень.

**Забороняється обробка персональних даних** про расове або етнічне походження, політичні, релігійні або світоглядні переконання, членство в політичних партіях та професійних спілках, засудження до кримінального покарання, а також даних, що стосуються здоров'я, статевого життя, біометричних або генетичних даних особи.



**Ця заборона не поширюється на ті випадки, коли обробка персональних даних:**

1) здійснюється за умови надання суб'єктом персональних даних однозначної згоди на обробку таких даних;

2) необхідна для здійснення прав та виконання обов'язків володільца у сфері трудових правовідносин відповідно до закону із забезпеченням відповідного захисту;

3) необхідна для захисту життєво важливих інтересів суб'єкта персональних даних або іншої особи у разі недієздатності або обмеження цивільної дієздатності суб'єкта персональних даних;

4) необхідна для обґрунтування, задоволення або захисту правової вимоги;

5) необхідна в цілях охорони здоров'я, встановлення медичного діагнозу, для забезпечення піклування чи лікування або надання медичних

послуг за умови, що такі дані обробляються медичним працівником або іншою особою закладу охорони здоров'я, на якого покладено обов'язки щодо забезпечення захисту персональних даних та на якого поширюється законодавство про лікарську таємницю;

6) стосується вироків суду, виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, боротьби з тероризмом та здійснюється державним органом в межах його повноважень, визначених законом;

7) стосується даних, які були явно оприлюднені суб'єктом персональних даних.

## **Навчальне видання**

БЕЗПАЛОВА Ольга Ігорівна  
БУГАЙЧУК Костянтин Леонідович  
ВАРУНЦ Лариса Дмитрівна  
ГУДЗЬ Тетяна Іванівна  
ВОЙЦИХОВСЬКИЙ Андрій Васильович  
КОЛОМІЄЦЬ Світлана Ігорівна  
ЛОГВИНЕНКО Євгенія Сергіївна,  
НОСОВ Віталій Вікторович  
ОНИЩЕНКО Юрій Миколайович  
ПАНОВА Оксана Олександрівна  
СЕЛЮКОВ Вадим Сергійович  
ФІЛІПСЬКА Наталія Олександрівна  
ХАРЧЕНКО Світлана В'ячеславівна

## **Посібник для підвищення кваліфікації працівників органів та підрозділів Національної поліції України**

Видавець і виготовлювач - Харківський національний університет внутрішніх справ,  
просп. Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.